

NATUURHISTORISCH MAANDBLAD

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg.

Hoofdredactie: H. Schmitz S. J., Ignatius Collège Vaikenburg (L.) Telef. 35. Mederedacteurs: Jos. Cremers, Hertogsingel 10 Maastricht, Telef. 208; G. H. Waage, Prof. Roerschstr. 4 Maastricht; R. Geurts, Echt. Penningmeester: J. Pagnier, Alex. Battalaan 71 Maastricht, Tel. 483. Postgiro No. 125366 Maastricht. Drukkerij v.h. Cl. Goffin, Nieuwstraat 9, Maastricht. Telef. 45.

Versijnt Vrijdags voor de Maand. Vergad. van het Natuurhistorisch Genootschap (op den eersten Woensdag der maand) en wordt aan alle Leden van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg gratis en franco toegezonden. Prijs voor niet-leden f 6.00 per jaar, afzonderlijke nummers voor niet-leden 50 cent, voor leden 30 cent. Jaarl. contrib. der leden f 3.50. Auteursrecht voorbehouden.

INHOUD: Jos. Cremers. † Henri J. H. Latiers. — Aankondiging Maandelijkse Vergadering op Woensdag 5 Juni 1929 — Nieuwe leden. — Mededeelingen van den Bibliothecaris. — Verslag van de Jaarlijksche Algemeene Vergadering op 20 Mei 1929. — Verslag der Maandelijkse Vergadering op Woensdag 1 Mei i.l. — Jos. Cremers. Beredeneerde voorloopige lijst der in Limburg in 't wild voorkomende Zoogdieren — J. L. Wielders. De Bulzerd, Buteo Buteo (L.) — Jos. Cremers. De Muurhagedis, Lacerta muralis (Laur.) te Maastricht.

ABONNEERT U OP:

„DE NEDERMAAS”

LIMBURGSCH GEÏLLUSTREERD MAANDBLAD,
MET TAL VAN MOOIE FOTO'S

Verschenen is het 10e nummer v. d. 6^{en} Jaargang

INHOUD: René Verdeyen. Limburgsche Portretten, Dr. H. J. E. Endepols. — W. L. De Verlofganger van 1824. — E. Franquinet. Limburg's bloeiende boomgaarden. — v. d. B. Limburgsche Kasteelen, Het Kasteel Geulle. — Limburger. Met de fiets de lente in! — Frans v. d. Merwede. Een rood St. Pieter en Pauwelsfeest. — Boekbespreking.

Vraag proefexemplaar:

bij de uitgeefster Drukk. v.h. Cl. Goffin, Nieuwstraat 9.

Prijs per aflevering **fl. 0.40** — per 12 aflevering franco per post **fl. 4.--** bij vooruitbetaling, (voor Buitenland verhoogd met porto).

1/16

1/16

1/8

1/4

Voor conditiën omtrent het plaatsen
van advertentiën op den omslag van dit
MAANDBLAD
zich uitsluitend te wenden tot de
Drukkerij voorh. Cl. Goffin, Nieuwstraat 9.

NATUURHISTORISCH MAANDBLAD

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg.

Hoofdredactie: H. Schmitz S. J., Ignatius College Valkenburg (L.) Telef. 35. **Mederedacteuren:** Jos. Cremers, Hertogsingel 10 Maastricht, Telef. 208; G. H. Waage, Prof. Roerschstr. 4 Maastricht; R. Geurts, Echt. **Penningmeester:** J. Pagnier, Alex. Battalaan 71 Maastricht, Tel. 483. Postgiro No. 125366 Maastricht. **Drukkerij v.h. Ci. Goffin**, Nieuwstraat 9, Maastricht. Telef. 45.

Versijnt **Vrijdags** voor de Maand. Vergad. van het Natuurhistorisch Genootschap (op den eersten Woensdag der maand) en wordt aan alle Leden van het **Natuurhistorisch Genootschap in Limburg gratis en franco** toegezonden. Prijs voor niet-leden f 6.00 per jaar, afzonderlijke nummers voor niet-leden 50 cent, voor leden 30 cent. Jaarl. contrib. der leden f 3.50. Auteursrecht voorbehouden.

Alle correspondentie, het Genootschap betreffende, moet gericht worden aan den Secretaris **G. H. WAAGE, Prof. Roerschstraat 4, Maastricht.**

INHOUD: Jos. Cremers. † Henri J. H. Latiers. — Aankondiging Maandelijksche Vergadering op Woensdag 5 Juni 1929. — Nieuwe leden — Mededeelingen van den Bibliothecaris. — Verslag van de Jaarlijksche Algemeene Vergadering op 20 Mei 1929. — Verslag der Maandelijksche Vergadering op Woensdag 1 Mei 1.1. — Jos. Cremers. Beredeneerde voorloopige lijst der in Limburg in 't wild voorkomende Zoogdieren — J. L. Wielders. De Buizerd, Buteo Buteo (L.) — Jos. Cremers. De Muurhagedis, Lacerta muralis (Laur.) te Maastricht.

† HENRI J. H. LATIERS.

Den 10den April 1.1. overleed, te Steyl-Tegelen, de heer Henri J. H. Latiers, een der mede-oprichters van 't „Natuurhist. Genootschap in Limburg”.

Gedurende haar 18-jarig bestaan is de heer Latiers onze Vereeniging trouw gebleven.

Ofschoon we hem maar heel zelden op 'n vergadering zagen, weten we, uit gesprekken en correspondentie met hem, hoe hij zich voor 't Genootschap interesseerde, z'n publicatie's steeds met graagte las, vooral als ze iets bevatten op Entomologisch gebied.

Voor Entomologie toch had Latiers, 'k zou haast zeggen, 'n soort passie...

Met heel de insectenwereld was hij bekend, maar hij had z'n hart verpand aan de vlinders, de Macrolepidoptera vooral.

Deze hadden z'n voortdurende belangstelling. „Hunne afkomst, wording, al de kleuren, die hen sieren, waren de onderwerpen van zijn zielsverwondering”, zou Jn. Jb. van Rensselaar gezegd hebben, als die aan zijn vriend Jan Christiaan

Sepp had kunnen schrijven over onzen vriend Henri Latiers.

Wanneer hij over maar ietwat vrijen tijd mocht beschikken kon men hem, in 't seizoen, gewapend met vlindernet en cyaankaliumflesch in z'n „jachtvelden” aantreffen.

Van meer dan 30 jaren herinner 'k me, hoe de bewoners van Kerkrade, destijds z'n woonplaats als leeraar te Rolduc, den heer Latiers niet anders kenden en niet anders noemden dan... „t pépelmenke”!...

Over dien „Bijnaam” behoefde hij zich heusch niet te schamen.

Immers, werd de nu zoo beroemde Pater Erich Wassmann S. J. destijds, toen hij in de buurt van Exaten, dag in dag uit, uur aan uur, neergehurkt zat bij mierennesten, om van nabij 't wondere leven der Formica's te aanschouwen, door de dorpelingen van Baexem en omstreken niet „de gekke Pater” geheeten?...

* * *

Van af 1893 tot z'n sterfdag toe, is de heer

Latiërs lid geweest van de „Nederlandsche Entomologische Vereeniging”:

Als dusdanig had hij, in de Entomologische wereld, vele goede kameraden, waarmee hij in drukke correspondentie en voortdurend ruil-verkeer stond.

In den loop zijner lange, lange verzameljaren is z'n inlandsche vlinder-collectie uitgedijd tot 'n eenig mooie.

Mooie — èn om de hoeveelheid, de compleetheid harer exemplaren, maar vooral mooie om wille van den prachttoestand, waarin ze verkeert.

Van elk voorwerp kan getuigd worden dat 't, wat z'n „geprepareerd zijn” betreft... 'n genot is voor 't oog.

* * *

Limburg is, h6e rijk de Provincie ook op Insectengebied mag heeten, z6er arm geweest aan „inboorlingen”, die zich op dat gebied naam verwierven.

We hebben gehad: 'n Maurissen, verzamelaar van haast alles, wat er in de Limburgsche insectenwereld te vinden is.

In tal van Nederlandsche en Belgische entomologische publicatie's komt diens naam voor als ontdekker van een of andere merkwaardigheid op Limburgschen bodem.

Toen in 1892 Maurissen stierf verhuisde zijne collectie naar Brussel...

We hebben gehad: 'n v. d. Brandt, dito verzamelaar als Maurissen, eveneens ontdekker en bezitter van menig Limburgsch merkwaardig insect.

Toen in 1909 v. d. Brandt gestorven was, werd z'n collectie „uit elkaar gerukt”, her en derwaarts verspreid... ging ze voor Limburg zelf reddeloos verloren...

We hebben nu Latiërs gehad...

Toen die 10 April 1929 stierf, had hij over zijne mooie vlinder-collectie niet beschikt.

Ze bleef in bezit en onder de hoede van z'n gade, die hem gedurende heel z'n gelukkig huwelijksleven, 'n trouwe hulp is geweest bij 't conserveeren zijner Entomologische schatten.

Die schatten zijn derhalve op het oogeblik aan goede handen toevertrouwd.

Laten we hopen, dat ze niet den weg opgaan van de Entom. schatten eenmaal verzameld door Maurissen en v. d. Brandt....

Die toch kwamen terecht in 't buitenland en werden in 't binnenland uit elkaar gerukt op 'n wijze, dat er van 'n Collectie v. d. Brandt geen sprake meer kan zijn, tenzij men zich de moeite getroost om in verscheidene verzamelingen, waarheen ze verhuisden, nog 'n oorspronkelijk etiket van v. d. Brandt op te diepen...

* * *

Waarde Heer Latiërs, als 'k op den oogeblik 't portret, 't welk deze „in memoriam” siert, nog 'ns bekijk, dan schieten me vele, vele herinneringen te binnen...

Voor wat U betreft geene andere Jan aangename en dankbare herinneringen.

Gij zijt de man geweest, die me in 't jaar 1903, bij 'n gezellig samenzijn te Rolduc overhaalde om met U op de vlinderjacht te gaan.

Op onze gemeenschappelijke vlinderjachten heb 'k van U veel geleerd, liefde gekregen voor de Levende Natuur.

Nooit zal 'k U vergeten.

Maastricht, 19 April.

Rector Jos. CREMERS.

Maandelijksche Vergadering
op WOENSDAG 5 JUNI 1929
in het Natuurhistorisch Museum,
precies om 6 uur.

NIEUWE LEDEN.

Directie der E. N. C. I. te Maastricht (donatrice); l'Union des Entomologistes belges, 90 Avenue Louis Lepoutre, Ixelles-Bruxelles; W. Berden, Pastoor te Ulestraten; M. J. J. van Eys, Kapelaan te Ulestraten; H. A. Jelinger, Kunstschilder, Fr. Romanusweg 14, Maastricht; G. Lenders, Rector te Sibbe Oud-Valkenburg; Hôtel Cuypers-Linssen, Houthem (L.); Mevr. Dirix, Pavillon Valkenburg; A. Pisters, Muntstraat, Valkenburg; L. Thomassen, Reinaldstr., Valkenburg; J. Mulder, St. Lambertuslaan 43, Maastricht.

MEDEDEELINGEN VAN DEN BIBLIOTHECARIS.

Mijn vraag in No. 4 om oude Jaarboeken en Maandbladen had tot gevolg, dat weer een der leden me een paar jaarboeken zond. Wie volgt?

Hoe dringend noodig het is, dat de leden me hierbij bijspringen, moge blijken uit de vertaling van een deel van 't schrijven, dat ik dezer dagen ontving van den Ass. Director of the Imperial Bureau of Entomology te Londen. „Waar wij groot gewicht hechten aan het bezit van een complete serie uwer uitgaven, verzoek ik U, ons de adressen van boekhandelaars of particulieren op te geven, die ons de in uw zending ontbrekende nummers kunnen leveren”.

De bedoeling is uit al onze uitgaven de belangrijkste gegevens op te nemen in het „Zoological Record”.

**VERSLAG VAN DE JAARLIJKSCHE,
ALGEMEENE VERGADERING,
OP 20 MEI 1929,**

gehouden in 't hôtel Cuypers-Linssen
te Houthem.

Aanwezig. Mevrouw Frees-Kwast en de heeren: Jos. Cremers, C. Blankevoort, D. Frees, Eug. Hennekens, J. Beckers, P. Peters, H. Versterren, F. v. Rummelen, H. Ubaghs, P. Vischers, J. Rijk, Kruijtzter, M. Mommers, L. Kessels, H. Goffin, J. Pagnier, P. v. d. Linden, J. Vernhout, Em. Caselli, J. Cremers, P. Hens, Busch en G. Waage.

De Voorzitter opent de vergadering met een hartelijk woord van welkom aan de aanwezigen en herinnert er aan, hoe 18 jaar geleden in ditzelfde hôtel het Genootschap werd opgericht. In deze 18 jaren heeft het getoond levensvatbaarheid te bezitten. Door den steun van leden, Provincie en Gemeente en gedurende 't laatste jaar ook van het Rijk heeft ons Genootschap de taak kunnen volbrengen, die 't zich gesteld had. Onze vergaderingen en excursies hebben zich steeds gekenmerkt door een prettigen, kameraadschappelijken omgang der leden onderling. Met de beste wenschen voor den groei en bloei van ons Genootschap eindigde de Voorzitter zijn openingsrede.

Verslag van den Secretaris.

De barometer van ons Genootschap staat op bestendig en deze toestand komt 't best uit door 't aantal leden, dat momenteel 375 bedraagt. Hiervan wonen 118 leden niet in Limburg en wel 6 in N. O. I., 25 in 't buitenland en 87 wel in Nederland maar niet in Limburg.

Enkele trouwe leden, onder wie ons bestuurslid, de heer Eyck, ontvielen ons in de afgelopen periode door den dood. Eenige leden, gelukkig slechts weinigen, bedankten, soms op een zeer onhebbelijke manier, n.l. door terugzending van 't Maandblad, of door weigering om hun contributie te betalen. De vorm van zoo'n bedankje, deed ons de personen in kwestie kennen, als van niet bepaald beschaafde manieren.

Dat 't ruilverkeer zich zoo uitbreidde, is naast de goede zorgen van den bibliothecaris, te danken aan 't peil van ons Maandblad. Leden, die wel eens ontevreden zijn geweest over den al te wetenschappelijken inhoud van ons blad, moeten toch niet vergeten, dat deze 't prestige van ons Genootschap heeft verhoogd.

't Haagsche Persbureau vroeg en kreeg een gratis abonnement en toestemming om met bronvermelding stukken uit 't Maandblad over te nemen. Ook dit wijst op een waardeering van onze publicatie.

Met verschillende vereenigingen werd een aangename briefwisseling gevoerd. De Ver. tot Behoud van Natuurmonumenten, waar ons Genootschap lid van werd en de Commissie tot

bescherming der wilde flora kon desgevraagd op onze medewerking rekenen. Aan den Minister van O., K. en Wetenschappen betuigden wij onze adhaesie met de ontwerpwet „Natuurmonumenten”. Aan den Commissaris der Koningin in de provincie Limburg vroegen we maatregelen te willen treffen, om paal en perk te stellen aan 't afbranden van hellingen door kwajongens, waardoor onze wilde flora zeer bedreigd wordt.

Als vertegenwoordiger van 't Genootschap, in de Limb. Schoonheidscommissie, wees 't Bestuur ons medelid den heer Th. Dorren aan.

Dat 't bestuur niet stilgezeten heeft, ook waar 't gold de financieele zaken 't Genootschap betreffende, blijkt uit 't feit, dat wij over 1928 een bedrag van f 550.— ontvingen als rijkssubsidie. Pogingen zijn in 't werk gesteld om elk jaar een subsidie van 't Rijk te verkrijgen.

De gemeente Maastricht stond ons een jaarlijksche subsidie toe groot f 250.—. Zoowel Zijne Excellentie den Minister van O., K. en Wetenschappen als den Gemeenteraad van Maastricht zegden wij dank voor hun financieelen steun.

Enkele interne aangelegenheden, 't Museum betreffende, werden met 't college van B. en W. van Maastricht geregeld.

't Bezoek onzer maandelijksche vergaderingen was geregeld zeer verheugend, al zouden wij onzen kring van „stamgasten” gaarne uitgebreid zien. Met dat doel werden daarom afgelopen winter enkele voordrachten met lichtbeelden gehouden, waardoor 't Bestuur hoopte en de vergaderingen en 't Maandblad aan aantrekkelijkheid te doen winnen. Ook voor den komenden winter hoopt 't Bestuur voordrachten met lichtbeelden te laten houden. Aan den Directeur der Gemeente H. B. S., Ir. E. Lahaye, een woord van dank voor de welwillendheid, om eenige malen de projectielamp zijner school aan ons in bruikleen af te staan.

Wenschen voor onze maandelijksche vergaderingen en Maandblad zal 't Bestuur steeds gaarne aanvaarden. Indien mogelijk zal 't winterseizoen worden ingezet met een wetenschappelijke filmvoordracht.

Waar 't Bestuur meent zijnerzijds te doen wat het kan, hoopt het op de voortdurende medewerking der leden. Wie brengt ons eens wat nieuwe leden? Als elk eens wat propaganda maakte voor 't Genootschap, zou 't leidental zeker omhoog gevoerd kunnen worden. Waar wij met de contributiegelden juist 't Maandblad kunnen bekostigen, daar ligt de conclusie voor de hand, dat werving van nieuwe leden beslist noodzakelijk is.

De contrôle op de verzending der Maandbladen nam de secretaris bij 't begin van dit jaar op zich. Wij meenen, dat deze regeling naar aller wensch werkt.

Onder dankzegging voor de prettige samen-

werking aan de overige Bestuursleden in 't bijzonder aan Voorzitter en Bibliothecaris, waar hij uit den aard der zaak 't meest mede te maken heeft, besloot de secretaris zijn verslag.

Vervolgens brengt de **Penningmeester** verslag uit over den financieelen toestand van het Genootschap. In 't algemeen is deze bevredigend.

Verslag van den Bibliothecaris.

Ter voldoening aan punt 15 van het huishoudelijk reglement het volgende.

Wat het financieele gedeelte betreft werd op de Bestuursvergadering van Augustus 1928 bepaald, dat de bibliothecaris jaarlijks over een bedrag van f 100.— kan beschikken voor aanschaffing van boeken, periodieken, e. d. Tot 1 Jan. '29 dus over f 50.—.

De rekening over de 2e helft 1928, in den aanvang van dit jaar door den Voorzitter en den Penningmeester nagezien en goedgekeurd, sloot met een nadeelig saldo van f 41.94, dat op de rekening van 1929 is overgebracht.

Om enkele cijfers te geven van hetgeen sinds de nieuwe regeling is besteed, volgt hier een globale opgave. Aanschaffing nieuwe boeken f 70.—; abonnementen f 14.—; porto's en verzendingskosten f 26.—. Dat de laatste post zoo hoog is, komt door de uitbreiding van het ruilverkeer; waarover straks verder.

De bibliotheek heeft zich uitgebreid tot 1500 boekwerken, omvattende \pm 2500 boekdeelen en brochures. Gaarne breng ik dank aan de verschillende leden, die ons nieuwe aanwinsten verschaffen.

De bibliotheek de **Wever** bevat thans 379 nummers in 726 deelen. Ook Dr. de **Wever** zijn we grooten dank verschuldigd, voor de waarlijk grootscheepsche wijze, waarop hij in de afgelopen periode zijn stichting heeft uitgebreid.

De pogingen tot uitbreiding van het ruilverkeer, waaraan ook Pater Dr. H. J. Schmitz S. J. meewerkte, bracht ons een vermeerdering van 14 vereenigingen. Met 25 vereenigingen en instellingen staan wij thans in ruilverkeer. Dat verschillende van deze vereenigingen na ontvangst van ons Maandblad verzochten, om volledige series van de vorige jaren te mogen ruilen tegen overeenkomstige series van hun eigen publicaties, is wel een bewijs voor den goeden indruk, die ons tijdschrift in wetenschappelijke kringen heeft gemaakt. Ook kreeg ik reeds ongevraagd van eenige buitenlandsche vereenigingen verzoeken tot ruilverkeer.

De groei van onzen boekenschat is oorzaak, dat ik bergruimte te kort begin te krijgen.

Gelukkig dat ons bestuurslid, wethouder **Grossier**, steeds waar 't hem mogelijk is, aan de behoeften van ons Genootschap tegemoet komt en ik kan met dankbaarheid vermelden, dat nieuwe boekenkasten in den maak zijn.

Over de heele linie dus vooruitgang. Laat ik tot slot de leden opwekken, gebruik te maken

van de bibliotheek, zoodat er ook vooruitgang komt onder het lezertal, want dat is tot nog toe helaas klein.

De **Voorzitter** dankt den Secretaris, Penningmeester en Bibliothecaris voor hun verslag en zegt, dat 't Genootschap alle reden heeft tot dankbaarheid en tevredenheid. Vooral de Gemeente Maastricht zijn wij dankbaar voor den grooten steun, die wij van haar ondervinden. Maar er mag niet vergeten worden, dat de Gemeente Maastricht ook aan ons dank verschuldigd is. Door de voortdurende werkzaamheid van onze leden breiden de collecties en de bibliotheek zich steeds meer en meer uit en al deze objecten gaan in eigendom over aan de Gemeente. Daarnaast memoreeren wij 't vele werk, dat door sommige onzer leden geheel gratis wordt gedaan ten behoeve van 't Museum en dus van de Gemeente.

De heer **Mommers** brengt namens de aanwezigen een hartelijk woord van dank en waardeerding aan 't Bestuur en de Redactie van 't Maandblad. Het Genootschap is op den goeden weg en 't toenemend aantal leden, dat de vergaderingen bijwoont en de belangstelling, waarmede 't Maandblad gelezen wordt, omdat thans elk iets van zijn gading er in vindt, bewijst dit. Van ganscher harte hopen wij, dat 't Bestuur op den ingeslagen weg zal voortgaan.

De **Voorzitter** dankt den heer **Mommers**. „'t Doet mijn medebestuursleden en mij hartelijk plezier deze woorden uit uw mond te verneemen”.

Aan de orde is thans de herkiezing van 3 bestuursleden, daar de heeren J. Beckers, C. Blankevoort en Jos. Cremers volgens reglement moeten aftreden. Bij akklamatie worden de aftredenden herkozen.

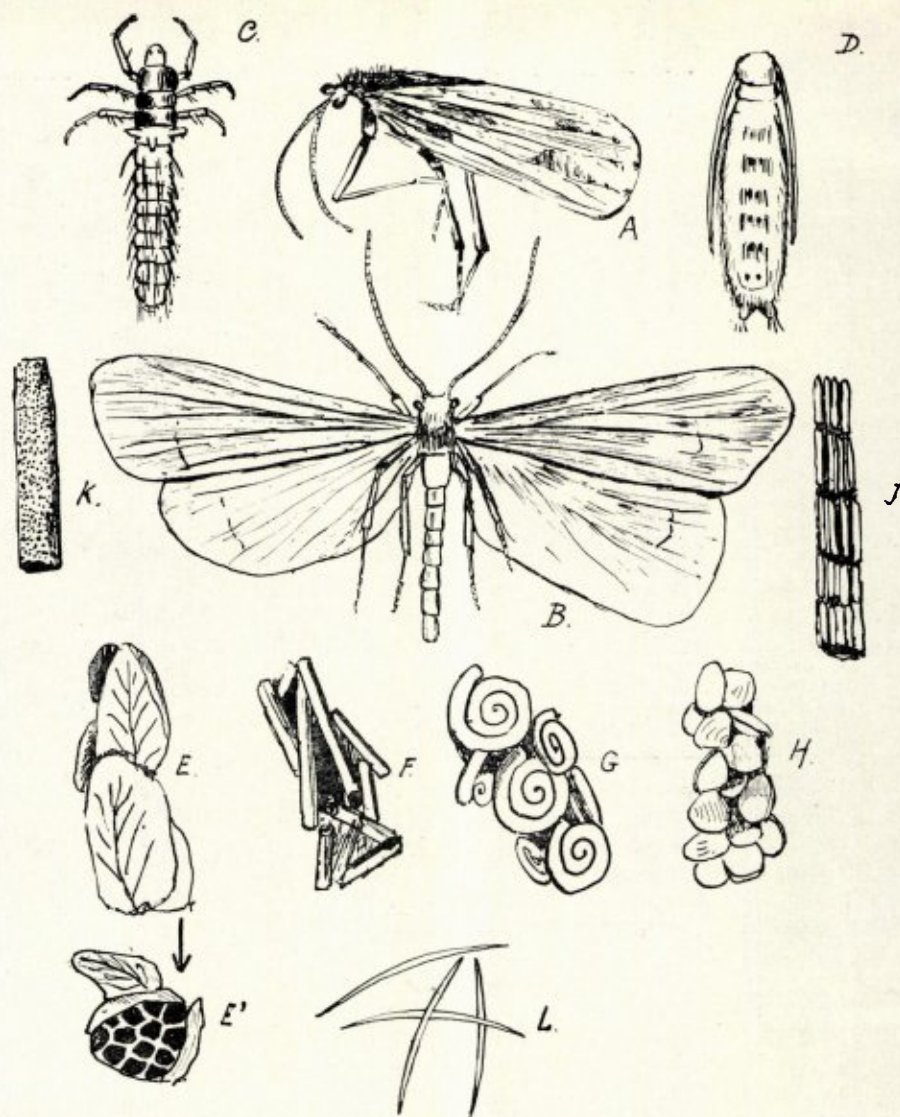
Ter sprake kwam een voorstel, een catalogus te laten drukken van onze bibliotheek. Wegens financieele en technische bezwaren ('t zich steeds uitbreidend aantal boeken) zal voorloopig hiervan niets komen, al zal 't Bestuur met den uitgesproken wensch rekening houden.

Vervolgens werd de wensch geuit, 't Maandblad op dikker en meer gesatineerd papier te drukken. 't Bestuur zal met de drukkerij overleggen.

Niets meer aan de orde zijnde, sloot de Voorzitter met „smakelijk eten” en „een gezellige excursie” deze vergadering.

VERSLAG DER MAANDELIJSCHE VERGADERING VAN 1 MEI L.L.

Aanwezig de heeren: Jos. Cremers, F. van Rummelen, P. v. d. Linden, Edm. Nyst, Aug. Kengen, H. Ubaghs, H. Versterren, J. Rijk, M. Mommers, H. Schmitz S. J., L. Grégoire, P. Hens, J. Cremers, P. Bouchoms, A. Hollman, H. Nillesen, J. Maessen, J. Beckers, Joh. Zwaan en G. Waage.

F. J. WAAGE

Fig. 1. *Kokerjuffer*

A. Imago zittend. — B. Imago vleugels uitgespreid. — C. Larve uit 't huisje genomen. — D. Pop. — E. Huisje van bladstukjes. — E'. Zeefplaat. — F Huisje van stengelstukjes. — G. Huisje van slakkenhuisjes. — H. Huisje van cyclas. — J. Huisje van stengelstukjes. — K Huisje van zandkorrels. — L. Haren van de vleugels.

Na opening der vergadering door den Voorzitter, krijgt de heer **Waage** het woord. Deze toont 2 levende kokerjuffers en vertelt hiervan het volgende:

Kokerjuffers.

Kokerjuffers, Schietmotten, Trichoptera (Fig. 1) zijn insecten met een volkomen gedaante-
verwisseling, met bijtende monddeelen, die een overgang vormen naar likkende. De bovenkaaken zijn als rudiment aanwezig. De onderkaak en onderlip zijn zijdelings vergroeid. De vleugels zijn meestal bekleed met haren, die gemakkelijk loslaten. (Fig. 1 L). De larven leven, op 1 soort na, alle in 't water en de meeste bouwen kokertjes, waarin zij zich bij gevaar

snel terugtrekken. Het lichaam is week, behalve de prothorax, die met chitine bedekt is. De 3 paar pooten dienen voor de voortbeweging. De kokertjes worden uit allerlei materiaal samengesteld, zooals takjes, schelpjes, rietstukjes, beukenootjes, kiezelsteentjes e.d. (Fig. 1 E, F, G, H, J, K). Sommige soorten zijn aan den koker reeds te herkennen. Echter bouwen sommige soorten in hun eerste jeugd anders dan later. De keus van 't materiaal is vaak zeer gespecialiseerd. Vermeld wordt, dat de larven levend in snelstroomende beken, hun koker uit zwaar materiaal bouwen (kiezel), om niet weggespoeld te worden. De larven voeden zich hoofdzakelijk met plantaardig voedsel, hoewel dierlijk voedsel niet versmaad

wordt. Enkele kokerlarven spinnen zeer fijne, fuikvormige webben in 't water, met de opening stroomopwaarts gericht (Zie Lev. Nat. 1925, pag. 360).

Hoe bouwt nu de larve haar kokertje?

Allereerst verzamelt 't dier eenig materiaal en dit wordt zoo noodig op maat gebeten. Hieruit vormt ze met behulp van haar spindraad 't grondvlak. Ze spint dus een soort matje en hierop neemt 't dier plaats. Nu bouwt ze links en rechts de naar elkaar toegebogen wanden, die ze tenslotte boven zich verbindt. De larve kan in dit kokertje draaien. De vergrooing van den koker vindt plaats door afbraak van achteren en bouw van voren. De spinstof komt uit een klier, die uitmondt in de onderlip en verhardt in het water.

Kan de larve (Fig. 1 C) nu gemakkelijk uit den koker getrokken worden?

Fig. 2. Libellenlarve.

Een ieder, die dit probeert, zal zien, dat dit niet lukt. Het achterlijf draagt 3 intrekbare uitsteeksels, 1 op den rug en 1 links en rechts (Fig. C). Deze uitsteeksels dienen om zich in den koker vast te hechten. Bovendien komen achter aan het lichaam veelal 2 chitinehaken voor, waarmee de larve zich eveneens vasthecht.

De ademhaling geschiedt door tracheekieuwen, d.z. dunne plaatsen van de huid, die draadvormig uitpuilen naar buiten en waarin de tracheeën, d.z. luchtbuizen, loopen.

De verpopping vindt plaats in den koker. Deze wordt van voor en achter door meest zeefvormig doorboorde platen gesloten (Fig. 1 E'). De ademhaling vindt eveneens plaats door tracheekieuwen en de strooming van het ademhalingswater ontstaat door slangvormige bewegingen van de pop. De zeefplaten zouden nu spoedig verstoppert en daarmee zou de

Fig. 3. Kop met vangorgaan van een libellenlarve (*Aeschna cyanea*)

ademhaling onmogelijk worden. De pop nu bezit voor en achter aan 't lichaam z.g. poets-haren en prikt hiermede de gaatjes in de zeefplaten open.

De poptoestand duurt 14 dagen (Fig. 1 D). De pop wordt dan onrustig en 't dier bijt met de kaken de zeefplaat open en zwemt naar de oppervlakte, zoekt hier aan waterplanten een steunpunt en dan komt 't imago, 't volwassen dier, uit de pophuid.

De paring vindt in de lucht plaats en het wijfje legt dan haar eieren in snoeren of klompjes aan over 't water hangende planten, of laat ze in 't water vallen. De eieren zijn omgeven door een geel- of groenachtige geleilaag, die in 't water opzwellt. De geheele ontwikkeling duurt ongeveer 1 jaar.

Vervolgens toont de heer Waage een libellenlarve (*Aeschna*) en verklaart aan de hand van een bordteekening de werking van 't eigenaardige vangapparaat van deze larve. (Fig. 2).

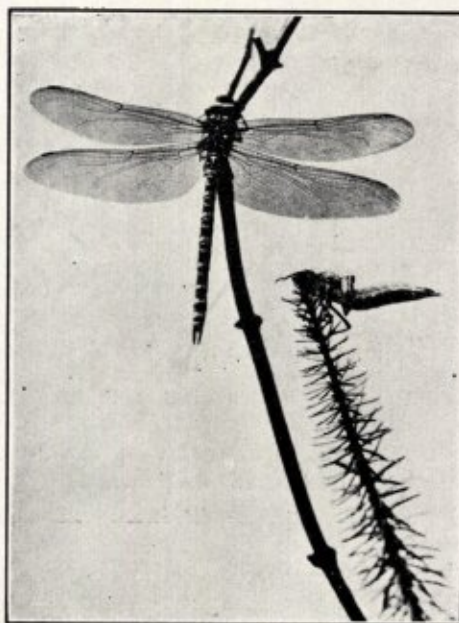

Fig. 4. Libel (*Aeschna*)

Zij heeft n.l. een grijptang, d.i. de lang-uitgegroeide onderlip, die zij snel kan uitslaan en weer intrekken (fig. 3). Ze voedt zich met allerlei insecten, jonge vischjes, kikkerlarven en is met den geelgeranden waterkever wel één van de gevaarlijkste roofers in 't water. Ook 't volwassen dier is een echte roover, die in de vlucht allerlei insecten vangt. (Fig. 4).

Zeer eigenaardig is de ademhaling van deze larve. In den endeldarm vindt men 6 overlansche bultjes en hierop vindt men tracheekieuwen, in den vorm van blaadjes, papillen, plooiën e.d. In elk zoo'n plooi loopen een zeer groot aantal luchtbuizen, die zeer gekronkeld zijn. Bij sommige soorten heeft men tot 86.400 van zulke lussen geteld. Door samentrekking van spieren kan de endeldarm verwijd worden en dan wordt water ingezogen. De zuurstof kan dan in de tracheeën komen. Sterke kringspieren kunnen 't water weer naar buiten persen en dit kan met zoo'n kracht geschieden, dat 't dier vooruit schiet.

De heer Rijk vertoont eenige vlinders en wel *Anaëtis plagiata* L. en *Anaëtis eformata* Gn. en deelt hierbij het volgende mede:

In de „Verhandlungen der Zoologisch Botanischen Gesellschaft in Wien“, Jahrgang 1923, Band 73, pag. (190) e.v. vond ik een mededeeling van Dr. H. Zerny over deze vlinders. Hij wijst daarin op een publicatie van K. Jordan (Nov. Zool. XXX, p. 243—246, 6 A. 1923), waarin deze zegt, dat tot nog toe onder *plagiata* twee, door verschil van copulatie-organen duidelijk onderscheiden soorten, zijn ondergebracht, waarvan een genoemd moet worden *eformata* Gn.”.

Het onderscheid is reeds zonder een praeparaat in kaliloog duidelijk aan de opgezette exemplaren te zien. Bij *A. plagiata* is het uiteinde van het abdomen lang en spits door de zeer smalle, lange valven (anaalkleppen), die meer dan 6 x zoolang zijn, als ze op de breedste plaats zijn. De valven convergeeren en eindigen in twee korte, scherpe spitsen.

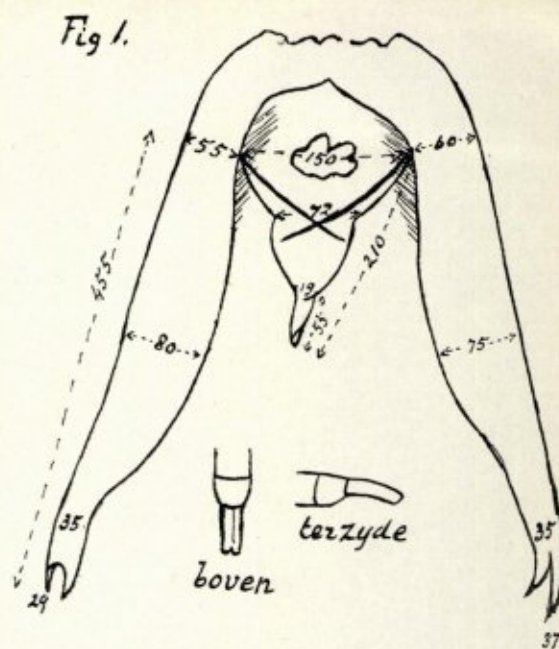
Bij *eformata* is het einde van het abdomen veel korter en stomper, daar de valven veel korter en breder en voorbij het midden naar binnen geknikt zijn. Bovendien eindigen ze niet in twee korte spitsen, maar zijn door een diepe insnijding in een dorsaal en een ventraal gedeelte verdeeld. Hiervan is het ventraal gedeelte 't langste en spatelvormig. Het kortere, dorsale deel is spits driehoekig.

Ook bij de ♀♀ is duidelijk onderscheid bij de laatste segmenten van het achterlijf te zien.

Voor nadere gegevens verwijs ik naar genoemde „Verhandlungen”.

Ik heb toen de exemplaren uit de verzameling van het Museum en de mijne nagezien, en vond totaal 4 *plagiata* en 5 *eformata*.

Ir. G. A. Graaf Bentinck, dien ik op deze

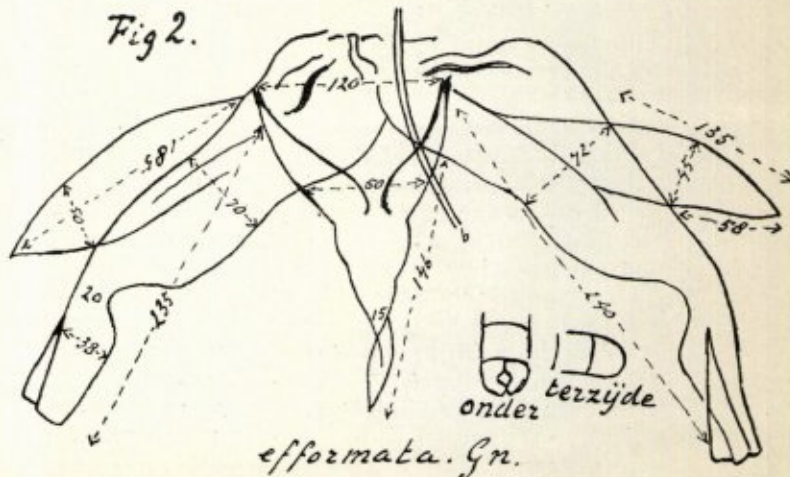
plagiata L.

publicaties attent maakte, vond onder zijne 7 *plagiata* er 5, die als *eformata* moesten worden omgedoopt. Bovendien maakte hij een drietal microscopische praeparaten, die hij mij welwillend eenigen tijd ter beschikking stelde, om mij in de gelegenheid te stellen, de hierbij gevoegde teekeningen te maken.

Verder was de heer Waage zoo vriendelijk, de praeparaten na te meten. Beide heeren mijn dank. Zooals uit de teekeningen blijkt, komen aan de praeparaten de aangegeven verschillen uitstekend tot hun recht.

Verder toont de heer Rijk een ab. *valesina* Esp., die alleen bij het ♀ van *Argynnis paphia* voorkomt en afkomstig is van de verzameling Prick.

Nadat de Voorzitter Pater Schmitz S. J. van harte heeft geluk gewenscht met 't klaarkomen van zijn academisch proefschrift, doet hij de volgende mededeeling:

eformata Gn.

Dr. Hk. Cohen, apotheker te Rotterdam, Rozenburglaan 100, ons bekend door z'n academisch proefschrift: „Bijdrage tot de Geschiedenis der Geneeskruiddkunde in Nederland”, 1927, vraagt medewerking in zake de volgende kwestie.

Door de „Nederl. Vereeniging van Geneeskruidtuinen” werd hem opgedragen, om een beschrijvende Catalogus samen te stellen voor het „Kruythof”, behoorende tot Nederl. Openluchtmuseum te Arnhem, welke Catalogus vooral plantloristische bijzonderheden behoort te bevatten.

Omtrent specifiek Nederl. plantlore bestaat er maar weinig literatuur.

Daarom wendt hij zich tot ons met verzoek, hem hierin behulpzaam te willen zijn, hem te willen meedeelen, wat of we in Limburg weten omtrent benamingen en toepassing van planten, zoowel in het verleden als ook heden, als overblijfsels van sagen, overleveringen of mythologische voorstellingen in den meest uitgebreiden zin.

„Is U”, aldus Dr. Cohen, „ook literatuur van Nederl. aard bekend, dan houd ik mij voor opgave daarvan ten zeerste aanbevolen”.

De Voorzitter doet 'n beroep op de Limburgsche leden van 't Natuurh. Genootschap om den heere Cohen hierin ter wille te zijn.

Er is haast geen streek in Limburg, waarin niet op dit gebied iets voor den heere Cohen te oogsten valt. Spreker licht zulks met enkele voorbeelden toe.

Uit z'n allerprilste jeugd herinnert hij zich de samenstelling van den z.g. Kroetwusch (d.i. een ruiker, die in R. K. kerken op 't feest van Maria ten Hemelopneming — 15 Aug. — wordt gezegend en bij onweer in 't vuur wordt geworpen, ter bescherming tegen den bliksem).

Daarin moeten onveranderlijk aanwezig zijn Boerenwormkruid ook Rijnvaar geheeten, Bijvoet, Hommelskroet en niet te vergeten: rogge-, tarwe-, gerst- en haveraren. 'n Boerendahlia mocht er ook inzitten.

Tegenwoordig is de „Kroetwusch”, als de huidige generatie hem nog ter kerke brengt, „verhoogd” (beter gezegd „verlaagd”) tot 'n bloementuil, 'n bouquet, 'n ruiker, waarin zich liefst de meest mooie bloemen bevinden.

De eertijds in Limburg welbekende „Pinksterbloemen” (dat waren meestal kleine meisjes, die zich voor 'n paar centen te kijk stelden in 'n looverhuisje, waarheen voorbijgangers werden uitgenoodigd door de dorpsjeugd om de bruid te gaan zien), werden voor die gelegenheid van onder tot boven getooid met „heggewinde”. Zoo o.a. te Meerssen, alwaar, naar spr. hoorde, „de Pinksterblom” nog bestaat.

Of Heggewinde nog in eere is gehouden, weet spreker niet. 't Zou hem echter niet verwonderen. Heggewinde toch was 'n ideaal materiaal om gauw, gauw zoo'n „Pinksterblom” te orneeren.

Benamingen:

Arum maculatum (Gevlekte Aronskelk): vroeger in Meerssen o.a. „Grootvader in de kiekkas! genoemd. Typische benaming!

Alverdrief (Gele Margriet), eveneens typische benaming, wijl jaren geleden deze composiet op akkers in Zuid-Limburg (o.a. Hoensbroek) soms in zóódanige hoeveelheid voorkwam, dat ze op de akkers heel 't zaaisel van den boer in letterlijken en figuurlijken zin doodde en „verdreef”.

Toepassingen:

Kattekeesekroet (*Malva*): bladeren en vruchten werden met veerenvet (varkensvet) gekookt in 'n aarden pan en de zalf diende om brandwonden en zweren te genezen. (Doenrade).

Ijzertand: tegen longontsteking. (Bingelrade).

Hulst (thee): tegen geelverf (= geelzucht). (Broeksittard).

Roode Kappes (roode kool): tegen zweren. (Idem).

Brandnetels: dadelijk leggen op een snijwonde. Doet pijn, doch de wond zweert dan nooit. (Doenrade).

Hieromtrent zijn verder gegevens te vinden in 't „Maandblad”, jaarg. 1915: „Natuurhistorie en Bijgeloof”, door Dr. de Wever.

En mocht Dr. Cohen met deze enkele gegevens niet tevreden zijn, dan geven we hem — 't is misschien voor de „Folklore” niet on aardig — ter ontcijfering 't volgende raadseltje op.

Wat is...

„Eine heulderteulderde kraaktuut met eine konkernülle spenderik, daè gòòd veezelt?”

Als Dr. Cohen dat raadsel weet op te lossen, is hij best in staat, om persoonlijk in Limburg Plantloristische bijzonderheden te komen beluisteren uit den mond van oer-Limburgers.

Wij wekken onze leden op, soortgelijke mededeelingen ter kennis te brengen van Dr. H. Cohen, Rozenburglaan 100, Rotterdam.

Vervolgens deelt de Voorzitter 't volgende mede:

De heer F. H. van den Brink, Biologisch Student aan de Universiteit te Utrecht, had de welwillendheid uileballen te onderzoeken, welke ik hem uit de volgende vindplaatsen toezond:

1. „Huize Millen”, Nieuwstadt, 8 stuks.
2. Kasteel Neubourg, Gulpen, 9 stuks.
3. Kasteel Mheer, 22 stuks.
4. Kerktoren Heer, 24 stuks.
5. Kerktoren Roosteren, 10 stuks.
6. Kerktoren Gronsveld, 36 stuks.
7. Kerktoren Ohé en Laak, 11 stuks.

8. Schuur Houthem-St. Gerlach, 15 stuks.
9. Voerendaal, 20 stuks.
10. Kasteel Stein, 15 stuks.
11. Kerktoren Echt, 16 stuks.

In deze uileballen vond hij resten van de volgende diersoorten:

Waterrat: *Arvicola Scherman scherman* (Shaw), 5 stuks.

Aardmuis: *Microtus agrestis boilloni* (de Selys), 67 stuks.

Veldmuis: *Microtus arvalis fulvus* (Geoffroy), 149 stuks.

Ondergrondse veldmuis: *Pitymys subterraneus subterraneus* (de Selys), 86 stuks.

Rosse veldmuis: *Evotomys glariolus glariolus* (Schreber), 6 stuks.

Dwergmuis: *Micromys minutus soricinus* (Hermann), 3 stuks (?).

Boschmuis: *Apodemus sylvaticus sylvaticus* (L.), 82 stuks.

Huisdiermuis: *Mus musculus musculus* (L.), 30 stuks.

Zwarte rat: *Rattus rattus rattus* (L.), 7 stuks.

Mol: *Talpa europaea europaea* (L.), 5 stuks.

Waterspitsmuis: *Neomys fodiens fodiens* (Schreber), 4 stuks.

Dwergspitsmuis: *Sorex minutus minutus* (L.), 8 stuks.

Boschspitsmuis: *Sorex araneus araneus* (L.), 296 stuks.

Veldspitsmuis: *Crocidura leucodon* (Hermann), 2 stuks (? 4).

Huispitsmuis: *Crocidura russula russula* (Hermann), 58 stuks.

In al dit uileballen-materiaal bevond zich slechts resten van één enkele vleermuis, n.m.l. van de **Grootoorvleermuis**, *Plecotus auritus* (L.).

Aan vogels bevatten zij ééne enkele mees (waarschijnlijk) en negen musschen.

Verder kwamen er nog uit te voorschijn de resten van vier Amphibiën.

Geheel dit door den heer v. d. Brink bewerkte materiaal bevindt zich thans in 't Maas-trichtsch Natuurhistorisch Museum.

De heer Hens deelt mede, slechts 1 keer in den krop van een sperwer een vleermuis te hebben gevonden, waarschijnlijk een vroegvlieger. Verder deelt spr. mede, dat vogelresten in uileballen vooral worden gevonden in den broedtijd. Dan vallen heel wat jonge vogels als slachtoffer.

De heer Rijk deelt mede, dat de Phaenologische Vereeniging van een 200-tal personen opmerkingen mocht ontvangen over den invloed van den strengen winter op planten en dieren. Nogmaals dringt spr. er op aan de Phaen. Ver. te helpen.

De heer Beckers is 't opgevallen, dat in de afgelopen maanden hier zooveel meerkoeten zijn geweest. Meerdere leden bevestigen dit.

De heer Hens vermoedt, dat meer van deze vogels naar 't zuiden zijn gedrongen, dan andere jaren door de felle koude.

De heer Kengen vertelt 't volgende aardige geval van een wild konijn. In spr.'s tuin was een wild konijn terecht gekomen, dat gezeten in een door hekwerk omgeven gedeelte, zich van den heftig te keer gaanden hond niets aantrok. 't Was, als voelde 't dier, dat de hond hem hier niet kon bereiken. Zoodra spr. verscheen, vluchtte het dier, maar na eenige keeren geschiedde ook dit niet meer en bleef 't dier rustig zitten in het omperkte gedeelte, ook al verschenen spr. en hond beiden.

De heer Mommers toont een groot aantal kersenbloemen, alle afgepikt door vinken. In een oogenblik kunnen deze dieren groote schade aanrichten aan fruitboomen. De heer Hens zegt, dat 't hem bekend was, dat goud- en appelvinken knoppen afbijten, maar hij hoorde 't nog nimmer van den gewonen vink.

De heer Waage doet ten slotte nog de volgende mededeeling. In „Die Naturwissenschaften“, Heft 14 van 5 April '29, komt een zeer lezenswaardig artikel voor van Goetsch over „Untersuchungen an getreidesammelnden Ameisen. (Körnerverwertung, Benachrichtigung und Arbeitstellung im Messor-Nest)“, waarvan ik 't volgende ontleen.

Heeft een mier een grooten voorraad zaadkorrels gevonden, dan stoot deze mier andere mieren met een korrel in de zij en voert hierbij danspassen uit, waarbij 't achterrichaam meerdere malen op een bepaalde manier heen en weer wordt geschud. De aangestooten dieren gaan dan op zoek.

Ontdekt een mier gevaar, dan loopt zij in opgewonden toestand met geopende kaken in spiraallijnen. Andere mieren komen hierdoor ook in een prikkelbarentoestand. Stooten zij nu op den vijand, dan grijpen ze deze aan, gaan zij in een andere richting, dan redden zij b.v. 't broed of 't koren.

Evenals bij de honingbijen komen bij Messor wachten voor bij de ingangen van 't nest. Deze wachten nemen een bepaalde houding aan. Goetsch deelt hierover 't volgende mede. Waarnemingen wettigen de conclusie, dat de wachters dieren zijn, die zoo lang gewerkt hebben, tot zij moe zijn. De rust en daarmee de overgang in de wachthouding volgt, wanneer door een bepaalden prikkel de behoefte aan rust versterkt wordt, b.v. wanneer zoo'n dier aan 't einde van een donkere gang komt. 't Aflossen van den wacht zou dan zoo te verklaren zijn, dat een ander dier, door den wachter aan te stooten, deze weer in beweging brengt en nu zelf op die bepaalde plaats tot rust komt. Dat hierdoor een beschutting van de kolonie plaats vindt is zeker, maar 't wachtbetrekken zou dus geen instincthandeling zijn.

Zeer interessant is verder 't geen Goetsch meedeelt over een „Kaugesellschaft“. De zaden worden leeggehaald, niet direct verteerd, maar door vele dieren gezamenlijk uren lang

gekauwd. Op deze manier ontstaat een kruimelige massa, 't mierenbrood. Bij dit gezamenlijk kauwen wordt veel speeksel met 't meel vermengd en hierdoor vindt een omzetting van zetmeel in suiker plaats. Deze stof kan in den krop bewaard worden.

Naar aanleiding van deze mededeeling vraagt de heer Waage aan Pater Schmitz S. J., wat er alzoo bekend is van de wachten bij onze inheemsche mieren.

Pater **Schmitz** deelt mede, wat hem hieromtrent uit eigen waarnemingen bij kunstnesten en uit de geschriften van Wasmann bekend is en verwijst, voor wat betreft het bewaken van bladluizen door mieren, naar een opstel van Dr. Eidmann „Ameisen und Blattläuse” in Biolog. Zentralblatt Vol. 47 (1927) S. 537—556. Een uitvoerige mededeeling over de belangwekkende ontdekkingen van Dr. Eidmann zal later in 't Maandblad verschijnen.

Niets meer aan de orde zijnde, sluit de Voorzitter de vergadering.

BEREDENEERDE VOORLOOPIGE LIJST DER IN LIMBURG IN 'T WILD VOORKOMENDE ZOOGDIEREN.

Door Rector **Jos. Cramers**.

(Vervolg van Jrg. 17 no. 9 en no. 11 en van Jrg. 18 no. 1 en no. 4).

Gladneuzen.

(a. Smalvleugeligen).

XII.

Barbastella barbastella (Schreber).

De Dwarsoor of Bredoor.

't Is me nooit gekukt 'n Dwarsoorvleermuis in Limburg te vinden.

Dat valt niet erg te verwonderen; immers 't beestje is klaarblijkelijk overal, waar 't tot nog toe werd gesignaleerd, zeer zeldzaam.

Edm. de Selys-Longchamps, die gelijk we bereids zeiden, zeer veel ook over Limburgsche dieren publiceerde, vermeldt haar in z'n „Faune belge” niet uit Limburg en noemt haar voor België, waar ze door Professor van Beneden ontdekt werd te Leuven: très rare.

R. T. Maitland zet achter haar naam: r. r. = zéér zeldzaam!

Dr. O. le Roi en H. Freiherr Geyr von Schwepenburg geven haar op uit: Münsterland, Niederrhein, Tal des Mittelrheins, Trier, Hunsrück, Nahetal, Taunus, Weiteran, Lahntal, Westerwald, Siebengebirge, Sauerland, Kassel, Teutoburger Wa'd, Wiehengebirge.

Bij Hugo Otto heet ze: „in Deutschland weit verbreitet. Am Rhein kennt man sie sowohl aus der Tiefebene wie aus den Gebirgsgegenden. In der Gegend van Xanten beobachtete ich einmal mitte August ein Mopsfle-

dermaus am hellen Tag an einem niedrigen Weidenzweig in einer Wiesenhecke hängend”.

't Schijnt dat ze in ons land maar eenmaal is „waargenomen” en wel in de omstreken van Arnhem, door Prof. Schlegel.

In hoeverre deze „waarneming” betrouwbaar is valt moeilijk uit te maken, wijl, voor zoo verre bekend, deze Vleermuis van Schlegel in geene verzameling als bewijsstuk aanwezig is.

Volgens de „Landbouwdierkunde” van Ritzema Bos vindt men ze hier te lande enkel 's winters in gebouwen, als kerktorens, kelders, enz. Meestal 3 tot 5 bijeen.

Op welke gegevens zulks steunt, zegt de schrijver niet.

't Zou ons dan ook heelemaal niet verwonderen dat de Dwarsoorvleermuisen van Ritzema Bos 't levenslicht zagen aan de schrijftafel van den auteur en verder door niemand ooit in levenden lijve werden aanschouwd....

Wat de leefwijze der Vleermuis betreft, zoo heerscht er onder de verschillende zoölogen 'n hopelooze verwarring.

Schlegel, Ritzema Bos e.a. toch laten haar vroeg in den avond uit haar schuilhoeken komen, terwijl ze volgens A. A. van Bemmelen 's avonds eerst vrij laat rondvliegt.

Aan onzen vriend Pater Dr. H. Schmitz S. J. komt de eer toe de ontdekker van *Barbastella barbastella* (Schr.) in Limburg te zijn.

Hij toch mocht deze allerzeldzaamste Vleermuis in één enkel exemplaar, meer dan 20 jaren geleden, vinden bij Maastricht en wel vlak bij den ingang eener Mergelgroeve.

Zij bevindt zich tegenwoordig in 't Museum der Paters Jezuiten te 's Gravenhage.

Wijl de Dwarsoor of Bredoor zoo uiterst zeldzaam is willen we hier in 't kort hare beschrijving geven, ontleend aan een opstel van Dr. Jentink uit 1879.

„De Dwarsoor, heet 't daarin, onderscheidt zich terstond van de Grootoor, met welke zij overeenkomt door hare op 't voorhoofd vergroeide ooren, — door de veel kortere ooren, die slechts van een vijftal dwarsplooiën voorzien zijn. (De Grootoor bezit er 20 à 24!)

De binnenrand der ooren heeft een regelmatig verloop en eindigt in den afgeknotten oortop; de buitenrand is ingesneden even beneden den top van het oor; hierop volgt een uitstekend circelvormig lobje, terwijl hij eindigt tusschen het oog en de bovenlip. Het oordekseel is iets boven de basis zeer breed en eindigt in een lang uitgetrokken afgeknotten top. Evenals bij de Grootoor zijn stijve haren aan den binnenrand der ooren ingeplant. Dergelijke haren komen ook op het gelaat en aan de kin voor.

De bovenlip is door twee diepe groeven in drie gezwollen deelen verdeeld. De neusgaten openen zich vóór aan den snoet; zij zijn omringd door de gezwollen wangen”.

Zeer terecht heet onze Dwars- of Breed-oor derhalve „Mopsvledermuis”.

Mocht iemand der lezers ooit 'n Vleermuis vangen wier uiterlijk aan dit signalement beantwoordt, dan houden we ons voor toezending warm aanbevolen.

XIII.

Eptesicus serotinus serotinus (Schreber).

De Laatvlieger.

Onder al onze andere Smalvleugelige Vleermuizen is de Laatvlieger kenbaar aan haar gebit. Aan beide kanten toch in de bovenkaak heeft zij maar één valsche kies, zoodat heur tandformule luidt:

$$\frac{3 + 1 + 1 + 2 + 2 + 1 + 1 + 3}{3 + 2 + 1 + 3 + 3 + 1 + 2 + 3}$$

Dat zijn derhalve samen: 32 tanden, terwijl *Barbastella barbastella* (Schr.) *Nyctalus noctula* (Schr.) en *Pipistrellis pipistrellis pipistrellis* (Schr.) door 't bezit van twee valsche kiezen aan weerszijden in de bovenkaak, 34 tanden hebben.

Ook nog op andere wijze kan men haar onfeilbaar zeker kennen en wel aan haar staartpunt, die langer is dan bij iedere andere Vleermuis; 't steekt ± 6 mm vrij buiten 't staartvlies uit.

De lang zwartbevachte, op de rugzijde ietwat dof rosachtig, aan de buitenzijde meer licht geelbruin gekleurde *Eptesicus serotinus serotinus* behoort tot de grootste onzer inlandsche Vleermuizen.

Zooals haar naam aanduidt komt zij 's avonds laat te voorschijn. Ook in 't voorjaar blijft zij zoo lang mogelijk (begin Mei) verborgen in haar schuilhoeken, holle boomen, kerktorens, zolders etc., waarin zij een onafgebroken winterslaap houdt.

Terwijl andere smalvleugeligen vrij hoog, met lichten, vluggen vleugelslag rondfladderen, zijn hare bewegingen log en langzaam en voert ze die niet hoog in de lucht uit alleen bij mooi weer; wind en regen schuwt ze.

de Selys-Longchamps noemt haar: „peu commune, mais répandue presque partout”.

Bij Maitland en ook Lameere heet ze: assez commune.

Dr. O. le Roi und H. Freiherr Geyr von Schwepenburg noemen als vindplaatsen: Münsterland, Tal des Mittelrheins, Eifel, Trier, Saarbrücken, Hunsrück, Nahetal, Maintal, Wetterau, Taunus, Lahntal, Westwald, Siegtal, Sauerland, Kassel, Teutoburger Wald.

Hugo Otto schrijft: „In der Rheinprovinz hat man sie im Tale des Mittelrheins und in den verschiedenen Teilen des Rheinischen Schiefergebirges gefunden”.

Voor wat Nederland betreft wordt ze door

van Bemmelen als zeer algemeen in 't heele land opgegeven, terwijl Ritsema Bos haar tamelijk algemeen heet.

Dit moge voor overig Nederland waar zijn, in Zuid-Limburg komt ze zoo heel veel niet voor.

Als ik op mooie zomeravonden op haar lette kreeg 'k ze maar zelden te zien en de keeren dat ze met zekerheid in Zuid-Limburg gevangen werd bedragen niet meer dan drie.

Pater Schmitz toch mocht haar éénmaal vangen te Maastricht.

Van Kerkrade ontving ik één exemplaar den 28en Aug. 1908 en den 24. I. 1929 werd er één gevangen op den zolder ten huize van ons medelid den heer L. Grossier, Vrijthof, Maastricht.

Dit exemplaar bevindt zich in z'n eentje in 't Maastrichter Natuurh. Museum om te getuigen, dat *Eptesicus serotinus serotinus* (Schr.) in Zuid-Limburg niet zoo heel algemeen mag heeten.

Nyctalus noctula (Schreber).

De Rosse Vleermuis of

Vroegvlieger.

Vaak ziet met de Rosse Vleermuis of Vroegvlieger, die zich onder al onze Vleermuizen 't vlugst en gemakkelijkst beweegt, reeds voor 't vallen van den avond, in gezelschap van zwaluwen, hoog, boven in de lucht heur vlugge kringen beschrijven. Zij heeft onder haar soortgenooten de langste en smalste vleugels.

Zonder inspanning, bewegen die vleugels in den regel slechts weinig op en neer en beschrijven kleine, scherpe hoeken.

Datzelfde is, met uitzondering van de Dwarsoor, ook 't geval bij de andere smalvleugelige in tegenstelling met de breedvleugelige, die in haar langzaam, moeizaam en onzeker fladderen, groote en bijna immer stompe hoeken maken.

Om guur weer geeft ze weinig in tegenstelling met de Laatvlieger.

Heur korte, éénkleurige glanzende vacht is, zoewel op rug- als buikzijde, kastanjebruin.

Langs de armen zijn, over hun geheele lengte, haren ingeplant, die de voorarmhuid en 'n strook der vleugeluid dicht bekleeden. Hierom vindt men haar ook wel 'ns betiteld als *lasiopterus* (ruwvleugelige).

Ze huist veelal in holle boomen en onder daken, niet zelden ook op zolders.

Waar ze zich in menigte bevinden, zegt Dr. Jentink, verspreiden ze 'n doordringende, scherpe lucht.

Ditzelfde schrijft de Selys-Longchamps: „son odeur musquée est forte. Je crois que sa nourriture consiste souvent en *Geotrupes stercorarius*” ('n mestkever).

de Selys-Longchamps noemt haar: „Commune presque partout”.

Bij Maitland en Lameere heet zij gewoon.

Dr. O. le Roi und H. Freiherr Geyr von Schwepenburg kennen haar uit: Münsterland, Niederrhein, Tal des Mittelrheins, Trier, Hunsrück, Nahetal, Taunus, Wetterau, Lahntal, Westerwald, Siebengebirge, Sauerland, Kassel, Teutoburger Wald, Wiehengebirge.

Hugo Otto schrijft van haar: „diese Art komt am Nieder- und Mittelrhein und auch in Teilen der rheinischen Gebirge nicht selten vor”.

Voor wat Nederland betreft meent Schlegel dat zij in de Kustprovinciën in veel kleiner aantal voorkomt dan in de grensprovinciën. Van deze zelfde opinie zijn van Bem melen en Ritsema Bos.

Wat weten we van haar voorkomen in Zuid-Limburg?

In 1909 schreef 'k in „de Katholiek”, dl. CXXXV: „De opmerkelijke wandelaar kan haar in Zuid-Limburg bijna iederen zomeravond waarnemen”.

Dat is ook nu nog het geval.

Voor al waar boomen staan is zij eene niet zeldzame verschijning.

Gerust mag men haar, voor wat Zuid-Limburg betreft, opgeven als alomme hier voorkomend.

XV.

Pipistrellus pipistrellus pipistrellus (Schreber).

De Dwergvleermuis.

De Dwergvleermuis heeft in haar gedragingen iets weg van... de musch...

De Musch toch houdt zich bij voorkeur op in de buurt van menselijke woningen.

Dat doet ook onze Pipistrellus.

Meer dan andere Vleermuizen zoekt zij de nabijheid van woningen op en zweeft gaarne boven straten van dorpen en steden.

Met vlugge, zeer plotselinge wendingen vliegt zij, tegen zonsoudergang, nu eens hoog dan weer laag en staakt hare jacht niet vóór dat de dag aanbreekt. Niet zelden onderbreekt zij bij dooiweder haar slaap en verlaat dan hare schuilplaats.

„La pipistrelle voltige quelque fois en plein midi surtout vers les premiers beaux jours de Mars, époque de son réveil au printemps”, zegt de Selys-Longchamps.

Zij doet dit evengoed in andere maanden.

En meermalen zag 'k haar 's winters bij mooi weer midden op den dag tusschen 12 en 1 uur, rondfladderen.

„Als gewoon rustverblijf en ook als winterkwartier, zegt Dr. Jentink, neemt zij alle denkbare droge en genoegzaam beschutte plaatsen voor lief, zolders, kelders, gaten in muren en balken en holten in boomen”.

Niet zelden werden Dwergvleermuizen in elk jaargetij aangetroffen binnenshuis achter behangselpapier, kasten, spiegels, schildereien enz.

Alle auteurs, zonder uitzondering, stemmen

betreffende de Dwergvleermuis met elkaar overeen als ze zeggen dat 't beestje verreweg de meest voorkomende soort is.

't Is daarom overbodig hierover nader uit te wijden.

'k Wil volstaan met 't geven van de bevindingen omtrent *Pipistrellus pipistrellus pipistrellus* (Schr.) in Zuid-Limburg.

In alle Zuid-Limb. streken, waar 'k in de laatste 25 jaren vertoefde, heb 'k de Dwergvleermuis waargenomen, vaak 's avonds verlichte kamers zien binnenvliegen.

Nietzelden nam 'k ze in groot aantal waar.

Zóó herinner 'k me, dat 'k op 'n zomeravond van 1908 meerdere dozijnen Dwergvleermuizen achtereenvolgens zag te voorschijn komen van onder 'n zinken plaat, die over den bovengestijld ligt van een der Rolducer deuren.

Datzelfde constateerde ik in Juni 1917 te Raath-Bingelrade. Van tusschen 'n muur uit en 'n daartegen gespijkerde plank van 13 cm en 3 m lengte zag 'k op één avond einde Juni achtereenvolgens niet minder dan 40 Dwergvleermuizen te voorschijn komen, terwijl er zich blijkens 't gepiep in de enge ruimte nog meer ophielden. (Zie Maandblad 3—6, Jrg. 6, p. 12).

Schrijvers die op Zoölogisch gebied ooit uit deze „Voorloopige Lijs!” mochten willen putten, mogen met 'n gerust geweten schrijven: „In Zuid-Limburg is *Pipistrellus pipistrellus pipistrellus* (Schr.) heel gewoon.

DE BUIZERD, BUTEO BUTEO (L.).

Alvorens over den Buizerd te beginnen, voel ik mij verplicht op een onjuistheid te wijzen, voorkomende aan 't slot van mijn artikel over den Sperwer in 't Jan.nr van 1928.

Abusievelijk schreef ik, dat het sprookje in den volksmond luidt: „de Sperwer wordt in den herfst een Koekoek”. Dat moet natuurlijk juist andersom zijn. Den geachten lezers, welke mij hierop wezen, besten dank.

* * *

Thans wil ik andermaal eenige mijner waarnemingen publiceeren, welke ik zoo nu en dan opteekende, gelijk ik dat deed met de gegevens welke me de stof leverden voor mijn vorige artikelen, ter herinnering en tevens ter lezing en herlezing van wat ik op mijne vele zwerftochten door veld en wei, door bosch en hei zag en hoorde.

We zullen het hebben over den Buizerd, „*Buteo buteo* L.”.

Deze grootste, bij ons nogal veelvuldig voorkomende roofvogel, mag over het algemeen tamelijk bekend zijn, toch staat het vast, dat hij van de 10 tenminste 8 keer verkeerd wordt aangesproken. Immers, slechts een heel enkele maal hoor ik hem bij zijn waren naam noemen als hij mij ter praepareering gebracht of gezonden wordt. Bijna geregeld wordt hij gerepresenteerd als „valk”, ook wel als groote „uil”.

Nog veel minder is er in het algemeen bekend over zijn doen en laten en wordt hij bestempeld met de minder liefelijke benaming „roover”, „moordenaar”. Bijzonder de duivenhouders zijn niet over hem te spreken; zij denken dat onze „goede lobbes” zich niet tevreden stelt met ééne columba, neen, zij meenen dat hij hunne duiven verslindt met minstens twee tegelijk. Zij zijn van het tegenovergestelde zeer moeilijk te overtuigen en meenen, dat men hun wat wijs maakt, als men zegt dat hij niet, of zeer slecht in staat is een gezonde duif te bemachtigen. Gewichtig wijzen ze dan op zijn geweldige klauwen en zijn krommen snavel. Wij, natuurliefhebbers, weten echter wel beter; laten we daarom alles in het werk stellen om deze menschen overal en ten allen tijde te overtuigen van des Buizerds onschadelijkheid tegenover duiven. Ik zou allen willen toeroepen: volg mij eens, gij twijfelaars, zooals ik thans U, waarde lezers, verzoek mij te volgen op mijne zwerftochten door de vrije natuur; geeft oor en oog den kost en gij zult zien, dat Uw vooroordeel tegen onzen grooten „vriend” zoo niet geheel, dan toch zeker grootendeels wordt weggenomen.

Het is 12 November 1925, 's morgens 8 uur, als ik mij op stap begeef met het doel, vriend „Buizerd” zoo mogelijk in zijn doen en laten te bespieden. Daar mij zijn jachtveld zeer goed bekend is, ga ik er rechtstreeks heen. Na een half uurtje geloopt te hebben ligt het doel van mijn tocht reeds voor mij. Ziet U gindsche bosschen? Welnu, daarheen moeten we onze schreden richten. Echter niet langs dezen weg. O neen! dit is het pad, slechts bewandeld door hen, die hoorende doof en ziende blind zijn. Wij willen ons hachje er niet op wagen. Want, tel de auto's en andere voertuigen, welke hier af en aan rijden, dan weet ik zeker, dat U met mij zoo spoedig mogelijk zult verdwijnen van dit tooneel van verschrikking met al zijn geraas, getoeter en gejaag, dat zich niet bekommert om den eenzamen wandelaar, die noodgedwongen hun weg moet kruisen. Ja, waarde tochtgenoot, heb ik niet schoon gelijk, als ik spreek van „het hachje er bij inschieten”? Daarom volg mij langs smalle, geheime paadjes, welke wij gebruiken voor ons doel, ja volg mij en U zult zien, dat de groote wegen voor den echten natuurliefhebber niet geschikt zijn. Kom met me mee; door bosch en struik gaan onze schreden.

Laat Uw oog eens rondgaan over dit, bijna nog ongerept stukje natuur; spits Uwe ooren. Van alles kunt U hooren en waarnemen, allereerste melodiën dringen tot U door. Of bekoort niet Uw oog de kleurenpracht, welke de herfst aan boom en struik, voor zoover ze nog niet van bladeren beroofd zijn, getooverd heeft? Hoor, hoe de loovers ritselend zinken, van tak op tak, alsof ze zich in hun val willen vastgrijpen, om zich zodoende te vrijwaren tegen het rottingsproces, dat hun te wachten staat, als ze eenmaal op den grond zijn neer-

gekomen. Helaas, de herfstwind is echter onmeedoogend; hij verhindert iederen greep om zoo te zeggen; hij schudt en zwiept ieder takje zoo lang tot ook het laatste blaadje losgelaten heert. Ziet ginds dat groepje vogels; het zijn vinken, kneuen, putters enz. Hoor ze eens klagen; zij ook zijn gedoemd om hun zwerfverleven te beginnen; ook zij moeten trekken van oord tot oord, gedwongen een harden strijd te voeren om niet ten onder te gaan. Merk het gekras op van gindschen troep zwarte en bonte kraaien; ook zij binden den strijd reeds aan tegen het barre jaargetij, dat op komst is. Zie daar die vier, vijf, zes ja wel tien vogels vliegen met horten en stooten. Het zijn Vlaamsche Gaaien of Meerkollen, op zoek naar plaatsen, waar eikels en beukenootjes te vinden zijn om den honger te stillen, want eieren en jonge vogels zijn er niet meer; zij zijn aangewezen op anderen kost en om dien te vinden worden ze gedreven van de eene plaats naar de andere, steeds rusteloos voort als opgejaagd wild.

Volg mij verder, tuur eens goed naar die donkere, bewegelijke stip in de lucht boven gindsche boschjes; zij komt nader en wordt duidelijker zichtbaar; het is de Sperwer, op zoek naar zijn ontbijt. Zie, hoe hij zich nu laat drijven zonder vleugelslag, met zijn scherp oog speurend naar een prooi. Daar blijft hij met korten wiekslag zweven boven een en dezelfde plek; hij heeft een voor zijn hongerige maag geschikt hapje ontdekt. Wee het arme slachtoffer! Zoo het zich niet tijdig bergen kan is het reddeloos verloren. Dan ploft de roover neer, een kleine worsteling en hij stijgt weer op. Kijk eens goed naar zijn pooten, die een weinig naar beneden hangen. Ziet U dat hij iets meevoert in zijn klauwen, welke hij diep geslagen heeft in het lichaam van zijn buit?...

Laat ons maar doorgaan, haast zijn wij op de plaats van bestemming. Wij loopen even om door die hooge heide en U zult zien dat ons nog meer verrassingen wachten. Kijk maar eens op dat paadje, daar voor ons. Merkt U dat kleine bruine beestje op zijn achterste zittend? Zie hem eens rondkijken, den kleinen raker. Het is de kleine wezel, die ook al op zoek is naar een gedekte tafel, om voedsel te vinden, tenminste als zijn nachtelijke tochten hem niet genoeg buit hebben opgebracht. Daar achter rechts in die lage heide springt een konijntje lustig rond; het is zeker door het een of ander opgejaagd, toen het lag of zat om zijn pels te drogen. Doch wat is dat? Ziet onzen witpluim eens aan den haal gaan, alsof het leven er mee gemoeid was. O, wacht! daar hebben wij de oorzaak al. Ziet U ginds dat lichaam zich voortbewegen, nu eens springend dan weer loopend? Da's de groote wezel of hermeliën. Kijk, hij begint reeds een bont pelsje aan te krijgen, en is goed te kennen aan zijn eeuwig zwart blijvende staartpluim.

En nu voorzichtig, want als we hier achter

dat boschje uitkomen, zijn we in het jachtveld van onzen vriend „Buizerd”, wien deze tocht immers geldt. Ofschoon we al veel gezien hebben, was dit toch maar, om zoo te zeggen, op den koop toe en in den gang meegenomen. Ziezoo, nog eenige struiken en kleine denneboompjes door en wij staan dra op de vlakte. Alles is wei en bouwland. Nu kalm, waarde gezelschap; eerst even om het hoekje gekeken om te zien, of onze vriend reeds in de weer is. Waarachtig, zie hem ginds zitten, ineengedoken op dien weipaal. Ziet U hem niet? Nou, ik geloof het graag, U doet veel te weinig aan wandelen in de vrije natuur. Uw oog is niet geoefend genoeg om waar te nemen wat moeder natuur U alles te aanschouwen geeft. Als een gesloten boek ligt hier nog heel wat voor U, doch volg mij maar en ik zal trachten U de beginselen bij te brengen, welke met geduld en uithoudingsvermogen opgevolgd, U den weg zullen wijzen om met gemak waar te nemen, wat de natuur aan schoon en nuttigs te aanschouwen geeft. Laten wij dan even terugkeeren om, gedekt door gindsche struiken, het boschje daar aan den rechterkant van die omraasterde weilanden te bereiken. We zijn er! En nu langzaam voorwaarts, maar voorzichtig, niet op een dorren tak trappen en geen buiteling maken over de greppels en gaten, niet springen, want dat zou geraas maken en zulks moeten wij vermijden, daar wij thans vlak bij ons doel zijn en weldra te zien krijgen hem wien deze lange tocht gegolden heeft. Thans moeten wij trachten een plekje te vinden om een vrij uitzicht te hebben, zonder ons bloot te geven. Kijk! 't is gelukt, mooier kan het niet; hier achter dezen eikenstruik, die alhoewel verkleurd, zijn bladeren nog niet verloren heeft, hebben we een uitstekenden observatiepost. Ja, daar zit onze vriend ineengedoken, onbewegelijk op een afrasteringspaal. Wat??... ziet U hem nog niet? Kijk dan eens: in de vierde rij palen op den 1, 2, 3... 8sten paal vanaf onzen observatiepost geteld. Da's de Buizerd! Kijk nu maar niet zoo ongeloofig, wacht maar eens en U zult zien dat ik gelijk heb, dadelijk komt er leven in dat schijnbaar levenloos ding, hetgeen U misschien aanziet voor een knoest, welke vergroeid is met dien paal. Opgelet! het bovenste gedeelte beweegt nu en dan; dat is zijn kop, die haast onmerkbaar draait naar alle kanten; immers zijn zeer scherp oog ziet alles, niet alleen als er onraad komt opdagen, maar ook en vooral elk levend wezen, dat zich op tamelijk verren afstand op den grond beweegt, slaat hij met gemak gade. Kijk, wat zegt U nu? Had ik geen gelijk, toen ik U zeide, dat het geen levenloos voorwerp was? Er komt beweging in, ha, daar zit hij al op een paal een weinig verder. Zegevierend kijkt hij rond, zijn geduld is beloond geworden. Een dikke, vette mol, welke even aan de oppervlakte kwam, moest zijn nieuwsgierigheid, ofwel zijn onvoorzichtigheid met den dood bekoopen, want toen hij den vogel zoo juist zaagt afvliegen, had hij

die prooi ontdekt en zonder te missen haalde hij dit hapje naar binnen. Zoo, nu is het beestje doodgedrukt in zijn ijzeren klauw, geen onraad heeft hij ontdekt, zoodat hij ongestoord zijn maal kan verorberen. Ja, ja, U behoeft zich niet te verwonderen, reeds is de „zwarte mijnwerker in de dierenwereld” met huid en haar verdwenen in de hongerige Buizerdmaag. Hoe hij zich schudt en den kop eens door de veeren haalt! en wederom is hij veranderd in een steenen beeld. Dat duurde even maar, dra is no. 2 al aan de beurt; weer een mol! Hij vliegt nu op een anderen paal, zoodat U ziet en dit tweede slachtoffer ondergaat hetzelfde lot als zijn voorganger; even wurgen en draaien met kop en hals en... het is gebeurd. Hij heeft zeker onraad bespeurd; aha, nu snap ik hem, hij moet drinken om de vette brokjes af te spoelen; opgepast nu, hij komt dezen kant op; vlug plat op den grond, zoo is het goed; daar komt hij reeds aangevlogen; hoor boven U zijn machtigen vleugelslag, een geluid alsof de wind zachtjes door de twijgen ruischt. Hier vlak bij ons aan den linkerkant is een klein moeras, waar hij zijn keel gaat uitspoelen en zijn dorst lesschen. Kom heel voorzichtig, achter dit boschje om en wij kunnen onzen vriend hier ook nog eens gadeslaan. Langzaam, want op gindschen hoek is de plek waar hij thans zit; honderd tegen een, dat U met mij zult genieten van een ander schouwspel, of er zou geen enkele kikker meer aanwezig moeten zijn. Wee den onvoorzichtigen langbeen, die zich waagt op den kant, al is het ook maar even buiten 't water, hij moet het met den dood bekoopen. Ziet, hoe hij drinkt en hoe hij loert om een „waternachttegaal” te ontdekken, want ook kikkers versmaadt hij niet. Daar vliegt hij op; o merkt U wel, hij heeft er reeds een te pakken; kijk hem weer even rondzien, een snavelhouw en daar gaat de arme sinjeur, met den kop het eerst, naar binnen; ziet U hoe de achterste pooten volgen? Zoo, al afgeloopt!.....

Kijk, daar ginds, recht voor ons, nog een Buizerd! Nu gaat onze vriend spoedig weg, want dat groepje lage denneboomen, waar z'n makker zit, is der Buizerden lievelingsplaats; daar kunnen ze ongestoord het verteeringsproces zijn gang laten gaan. Hij vliegt reeds op, volg hem maar eens en U zult zien dat genoemde boomen het doel van zijn vlucht zijn. Hoe statig hij vliegt met forschen vleugelslag! Ziet hem zweven, een beeld van fierheid en kracht. Kijk, kijk, zeker nog een prooi ontdekt; even blijft hij zweven op ééne plek. Ah, daar ploft hij neer, stijgt ook alweer omhoog, met zijn pooten benedenwaarts gehouden en ziet U nu ook dat daar iets tusschen hangt? Een prooi natuurlijk; jammer dat we niet kunnen zien, wat het is, de afstand is te groot, echter naar alle waarschijnlijkheid een muis, want een vogel zou men beter kunnen waarnemen in zijn klauwen.

Of ik ook gelijk had, toen ik zei dat hij

naar gindsche boomen zou vliegen? Volg hem maar met Uw oog; daar strijkt hij al neer; volg mij nog even naar die plek, we zullen eens gaan zien wat al zoo van hun gading is geweest. We hebben kans, dat onze beide vrienden, — want het is wel zeker, dat ze alle twee daar zitten, — worden opgeschrikt en genoopt tot wegvliegen; misschien ook niet; laten we het probeeren. Een kleine omweg en we komen van achteren bij de boomen. Ziezoo, nu langzaam en voorzichtig, het minste gedruisch en ze zijn al verdwenen, een dor takje, een droog blaadje onder Uw voet is genoeg om ze te doen wegvliegen. Kom hier, ziet U ginds die plompe massa in elkaar zitten op dien dikken tak, roerloos met ingetrokken hals, alleen nu en dan eene beweging met den kop makend, alsof ze iets wil afschudden. Even opletten, wellicht zien we nog meer; aanschouw nu intusschen eens goed dat beeld in dien boom; zou U nu zeggen: dat is onze vriend van straks, toen we hem volgden en gadesloegen op jacht? Neen, nietwaar, en toch hii is het. Let eens op hoe los zijn veeren zitten, precies als een zieke kip zit hij daar ineengedoken; ei, kijk daar links in dien stoeren den zit ook no. twee, juist hetzelfde onbeweeglijk beeld. Ofschoon iets kleiner en lichter van kleur is het toch ook een buizerd, vermoedelijk een mannetje. Thans krijgen we weer iets anders te zien. Zie, hoe hij bewegingen maakt met kop en hals; nu met zijn geheele lichaam, alsof hij zich geweld moet doen. Toch, dit is iets heel gewoons; hoort en ziet U dat vallen daar onder hem op den grond? Het is een zoogenaamde „uilebal”, de onverteerbare overblijfselen van zijn maal. Geloof ge het niet, ik zal U overtuigen, al is het dan ook ten koste van de rust onzer vrienden.

Daar vliegen ze al weg. Laten we nu eens zien wat er al zoo te vinden is; want op dit plekje nog bijna ongerept natuurschoon zitten ze geregeld uit te rusten; steeds vindt ge een of meer dezer prachtige vogels hier terug. Ik ben dus zeker dat onze waarneming op dit gebied voor U ook verrassend zal zijn. Kijk maar eens hier naar dezen bal; kop, voor- en achterpooten en stukken huid van een mol, daar een prop haar met een... ziet U, geheelen staart van een muis, hier weer resten van een mol; laat eens zien, bijna het geheele geraamte van zoo'n mol en daar nog al een, twee, drie. Bekijk hier dit balletje eens; op het eerste gezicht kunt gij niet zeggen wat het is, hard als een kei, van buiten af niets bijzonders; doch laten we 't uit elkaar pluizen! Zie zoo, kijk nu eens wat een beentjes, samengevlochten en geperst met haar, resten van muizen zooals U ziet. Nu vraag ik U, bij 't zien van al deze uitbraakselen onzer vrienden, heeft U daartusschen een enkel veertje van een vogel waargenomen? Neen, nietwaar? dus de bewering van zoo velen, die onzen „Buteo buteo L.” voor een roover en moordenaar houden, is — op zijn zachtst uitgedrukt — zeer

overdreven. Immers, U heeft toch straks ook gezien hoe op die weilanden, zijn jachtterrein, allerhande vogels, spreeuwen, leeuweriken, vinken enz. rondvloegen, zonder dat hij er notitie van nam; ook waren de vogels niet bang om in zijne onmiddellijke nabijheid te komen; zij beschouwden hem dus niet als een vijand, zooals de sperwer of het smelleken of den boomvalk; want als een dezer drie op de vlakke verschijnt, stuift dat kleine goed naar alle kanten onder luid angstgeschreeuw uit elkaar, om waar ze maar kunnen een gesnikte schuilplaats te vinden.

Ik ben er dan ook van overtuigd, dat de Buizerd alleen in uiterste noodzaak zich aan een vogel zal vergrijpen, netzij gedwongen door moederliefde, netzij gedreven door honger. Ik wil hier nog een voorval aanhalen, waar zeker honger de drijfveer was, die hem aanzette tot een vogelmoord.

Het was 16 Januari 1909, toen ik omstreeks middag terugkeerde van een mijner zwerftochten, welke ten doel had in de bosschen te gaan zien, of er ook doode vogels lagen, want sedert een paar dagen wbei een ijzig koude wind; daarbij vroor het dat het kraakte; zooals ik vaststelde, had deze verschrikkelijke koude aan vele onzer gevleugelde vrienden het leven gekost. Ik vond tal van goudhaantjes, meezen, vinken, twee boschooruilen, een sperwer en drie zwarte lijsters. Hoevelen nu nog die ik niet gevonden heb? Maar ter zake! Op mijn thuisweg ontmoette ik een jager die probeerde een eend te verschalken op een klein beekje, dat zich kronkelde langs een destijds groot bosch, met nog, ik kan niet zeggen eeuwenoude, maar wel reuzenzware eikeboomen. Helaas, thans is hier niets meer van te bespeuren, niets is ervan overgebleven dan juist de grond. Alles is uitgeroeid! Dit vogelparadijs heeft plaats moeten maken voor wei en akkerland. Zooals gezegd, liepen we nu samen langs het beekje, waar hier en daar nog een open plekje was onder den oevers, waar door de wortels van boom en struik als het ware een afdak gevormd was, de lievelingsplekjes der eenden. Zoo voortgaande en pratend, vliegt plotseling een groote vogel van den eenen kant over naar den anderen, juist onder zoo een overdak, om dadelijk weer te verschijnen te komen. Helaas, hij moest dezen behendigen toer met den dood bekoopen, want niet zoodra kwam hij weer te voorschijn, of de jager had zijn kunst getoond en den vogel geschoten. Wat bleek ons nu? Het was een buizerd-wijfje, met een... ja, jammer dat ik het neerschrijven moet, met een zwarte lijster in zijn klauw, welke nog even leefde, maar spoedig dood was. De merel had een geheel leegen krop, was echter niet erg mager; de Buizerd had eveneens een geheel leegen krop, hij was tevens erg vermagerd. Het was een prachtig, geheel donker wijfje, een zeer groot exemplaar.

Ik vermoed dat de lijster onder den over-

hangenden oever gezeten heeft om beschut te zijn tegen de vinnige koude of wel dat ze aan het open plekje in het ijs haar dorst heeft willen lesschen, waarbij ze eene beweging makende, door den Buizerd is opgemerkt en door dezen, zeker door honger gedreven, tot goeden buit verklaard. Immers deze laatste had een geheel leege krop en het liep al tegen een uur in den namiddag, wel een bewijs dat hij nog niets had gegeten dien dag en dat bij zulk een felle koude. Bij opening bleek dat zijn maag ook geheel leeg was, hij moet dus geweldigen honger gehad hebben, zoodat hem, menschelijker wijs gesproken, deze euveldaad niet te zwaar mag worden aangerekend. Het spreekwoord zegt toch, „honger is een scherp zwaard”. Ons allen is trouwens genoegzaam bekend, dat het voedsel van den Buizerd hoofdzakelijk bestaat uit muizen en niet uit vogels, en dat hij zich alléén in uitersten nood aan deze laatste vergrijpt. Geen beter bewijs voor deze mijne bewering heb ik, dan de 183 aantekeningen van door mij onderzochte buizerden, over verschillende jaren en jaargetijden, waarbij er slechts 17 zijn waaruit ik kon vaststellen, dat zij een vogel hadden buitgemaakt en opgepeuzeld. Meestal waren muizen, mollen en kikvorschen hun voedsel geweest. Zoo ontving ik op 16 October 1928 nog een met niet minder dan „drie” kikvorschen in zijn krop, welke nog geheel gaaf waren.

De geschoten Buizerd prijkt thans nog met de „geslagen” lijst onder zijn poot opgezet in de verzameling van voormelden jager, als straf voor zijne wandaad en als het ware gebrandmerkt voor zijne soortgenooten. Laten we thans onzen tocht als afgelopen beschouwen. Ik hoop dat deze wandeling door de vrije natuur U evenals mij eenige genotvolle uren heeft geschonken niet alléén, maar ook dat U overtuigd is, dat er buiten nog veel, veel meer is te zien, dan het rusteloos gejaag en gejakkert om toch maar met den tijd mee te kunnen. Ontvlucht dan stad en dorp, landweg en heirbaan, zoek op de geheime paadjes welke zich slingeren door bosch en hei, naar oorden en plekjes, waar het geraas van onzen tijd niet doordringt, plekjes, waar niets heerscht dan indrukwekkende stilte, ja paadjes en plekjes, door geen onbevoegden betreden, nog aan oningewijden bekend, waar moeder natuur haar maagdelijk schoon nog ongerept ten toon spreidt. Ja, daar moet gij in alle stilte uw bivak opslaan. Hetzij in Lente, Zomer, Herfst of Winter, steeds is het groote boek voor ons geopend en wie niet ziende blind is of hoorende doof, wie gevoel heeft voor de natuur met al hare schatten, kan daar genieten zonder weerga. Daar in de eenzaamheid, ver van al het wereldsch gedoe, wordt hem bewondering afgedwongen voor het grootsche, het wonderlijke werk der Schepping en moet hij met mij uitroepen: nergens is er zooveel te zien en te leeren dan buiten in de vrije natuur. Ik hoop dat U mij nog meermalen zult vergezellen op

mijne „Zwerftochten” en zeg daarom: tot een volgende maal.

Venlo, 12 Febr. 1929.

J. L. WIELDERS.

**DE MUURHAGEDIS,
Lacerta muralis (Laur.)
te Maastricht.**

Professor Dr. P. N. van Kampen en J. Heimans in: „Fauna van Nederland”, afl. III, Amphibia en Reptielen, vermelden *Lacerta muralis* (Laur.) uit Zuid-Limburg: bij Maastricht, Slenaken, Epen en Valkenburg.

Tot nu toe was 'k, van wat de opgave Maastricht betreft, 'n ietwat „ongeloovige Thomas”.

Zeker, graag wilde 'k op 't getuigenis van anderen aannemen dat de Muurhagedis hier vroeger wel 'ns gevonden was.

Maar, dat ze er nu nóg zou huizen, wilde er bij mij niet in.

Immers, zoo vaak al had 'k naar 't beestje gezocht; bereids herhaaldelijk anderen, die beeerden *Lacerta muralis*, jaren geleden, in „de Maastrichter Werken” te hebben gezien, aangezocht om me dan toch 'ns 'n exemplaar ter contrôle te brengen.

Altijd tevergeefs!

Thans echter ben 'k bekeerd.

De Muurhagedis komt te Maastricht nog wel degelijk voor.

Ettelijke weken geleden bracht Majoor Rijk me de blijde boodschap, dat hij twee dezer diertjes gezien had op 'n ouden muur van 't Aldenhofpark.

Samen zijn we er toen op uitgetrokken en we zagen er, in 'n kwartier tijds, minstens 'n half dozijn! zich koesteren in de warme zon, welke den muur van 't Jezuiten-park zoo lekker heet kan blakeren, dien kan stoven tot 'n ideale verblijfplaats voor deze zonne-warmte minnende beestjes.

Nadien zie 'k ze dagelijks langs den wand capriolen maken, vaak ook me met 'n lodderoog aankijken, als wilden ze zeggen: „had je ons maar!”

Nu, eerlijk gezegd, mij bekroop wel 'ns de lust om één hunner te bemachtigen, als „Beleg” onder te brengen in 't Natuurhistorisch Museum....

Doch tot op vandaag toe is me zulks niet gelukt. Hunne nooit dommelende waakzaamheid en acrobatische lenigheid hebben hen uit m'n grijphanden weten te houden.

Of 'k 't erg betreurt?...

Neen, 'k gun den beestjes graag 'n onbezorgd, prettig verder leven.

Mogen ze zich wakker blijven reppen als van anderen kant ooit gevaar mocht dreigen!

Lacerta muralis is voor Maastricht 'n levend Natuurmonument, 't welk 'k in de hoede aanbeveel van allen, die iets voor onze mooie Zuid-Limburgsche fauna voelen. Maastricht, 25 Mei '29. Jos. CRÉMERS.

WIE ZOU NIET WENSCHEN NAAR **ROME** TE GAAN?

INDIEN U DEZE SCHITTERENDE STAD
ZOUTD WILLEN BEZICHTIGEN, RADEN
WIJ U AAN LID TE WORDEN VAN DE
NEDERL. ROOMSCHE REISVEREENIGING
VRAAGT INLICHTINGEN AAN HET
CENTRAAL BUREAU HEERENGRACHT 415, AMSTERDAM
OOK ANDERE GOEDKOOPE EN SCHITTERENDE REIZEN WORDEN
DOOR HAAR GEORGANISEERD ONDER DESKUNDIGE LEIDING.

Pracht Gelegenheids cadeau

is de

Avifauna der Nederl. Provincie Limburg

door
P. A. HENS

BESTELT NOG HEDEN.

U behoeft daarvoor slechts nevenstaande kaart
:: in te vullen en op te zenden. ::

Ondergeteekende wensch te ontvangen exempl. Avifauna
der Nederlandsche Provincie Limburg, door P. A. Hens, Valken-
burg (L.).

* Ingenaaid à Fl. 6.— per stuk, } plus 0.50 ct. porto.
* Gebonden à Fl. 7.50 per stuk, }

Adres :

Naam :

* Doorhalen wat niet verlangd wordt.

Ter Drukkerij voorh. Cl. Goffin, Nieuwstraat 9,
is verkrijgbaar:

De Nederlandsche Mieren en haar Gasten

door

P. H. SCHMITZ S. J.

(146 bladzijden, met 56 figuren).

Ingenaaid fl. 1.90, gebonden fl. 2.40 per exemplaar.

Dit moole boek is, om wille van inhoud en **stijl**, zeer geschikt als **leesboek**
op Hoogere Burgerscholen, Gymnasia en Kweekscholen.

MASKERAAD

EEN BUNDEL VERHALEN IN
MAASTRICHTSCH DIALECT

door

E. FRANQUINET

PRIJS INGENAaid Fl. 1.50

PRIJS GEB. . . . Fl. 2.50

Een boek dat ieder Maastrichtenaar
— ieder Limburger moet lezen —

Verkrijgbaar in den Boekhandel
— en bij de Uitgevers: —

UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ
voorh. **CL. GOFFIN**
NIEUWSTR. 9 — MAASTRICHT

BESTELKAART VOOR BOEKWERKEN.

Aan Drukkerij voorh. **CL. GOFFIN**

Nieuwstraat 9,

MAASTRICHT.